

(*Puny.*, v, 109 (88)); 'que té vires de color diferent', acc. en què hi ha més o menys gran contaminació amb *verat* de *VARIATUS* (veg. *VARI*), cites modernes de GaGirona etc. en *D'Ag.*, i ja en el pastitx dantesc d'AFebret (S. xv); més en Spitzer, *LexikK*, 149, i AMAlcover (*Cabrum*, *BDLC* ix); val. «que és a vires, violat», Valor-Giner, 1950-55; «els gats --- / n'hi havia un de *virat* / y un altre de roig» (cançó pop. de Talarn, Vicenç Bosch, *BCEC* 1901, 220). *Viradenc*.

Vireta 'esclletxa d'una porta' Albaida, més aviat sembla al·ludir a una vira de color (per la claror que la marca a la vista) que no del cast. *grieta*.

Viroi significà primer una mena de dard petit o cairrell, valor que té en el cast. *virote* [c. 1330] i port. *virotão* [mj. S. xvi], *DCEC/DECH* v, 824b20-34. Ha quedat en val. com a nom del membre viril; entorn de l'Ebre, per a 'beneit' (*AlcM*, §§ 2, 3); i a les Illes com a designació d'una mena de gavina petita i de color negre, que es llança bruscament a l'aigua, capbussant-s'hi per agafar peix, comparable a fletxes que ens desapareixen.

«Els Puffinus (*virots*) volen de vegades a milers amb ràpida volada i en esbarts llargaruts se posen, per reposar, i formen una taca obscura damunt la mar», Arx. Lluís Salvador (p. 144); «*kor marins, virots*, gavines ---» Port d'Andratx (1964); davant la platja de Cala Rajada era plena de *virots* la badia, destacats pel color negre (1964). En el viatge per mar de Palma a Cabrera, veig el *virot*: més petit que la baldritxa, que té la panxa blanca i el *virot* no; per pescar, a diferència de la gavina, es capbussaven encara, que no tan sovint com els corbs marins (1969).

«Costumbre curiosa y arriesgada, que aún subsiste en la Mola, es la de +*virotar*; consiste en ir por la noche a cazar *virots*, especie comestible de gaviotas; pero hay que ir a buscarlos en sus nidos, ubicados siempre en los lugares más inaccesibles de los acantilados costeros --- La caza suele terminar con una gran fritanga de las piezas cobradas, que son muy sabrosas, con cierto sabor de marisco», JnCastelló, *Formentera*, 31. A mi el pescador que m'informava a StFrancesc de Formentera, m'hi convidava: «si vos quedau, anirem a *virutá* a Sa Cova des Puntal. ---? —A caçar *virots*, 'és un pardal!» [o sigui ocell] 1963. La variant *virotja* mall. (*AlcM*) per encreuament amb *BALDRITXA*. *Virotada*.

¹ *Verga* «anneau sans chaton» (*TdF*), «anneau d'alliance» que hom ha constatat en tres docs. del segle XIV (o en part del XV), de Gironda i gascó garonenc, *PSW* VIII, 665 (10); llavors caldria postular un deriv. gal. **vīrīkā* (cita també un fr. ant. *verge*): *això* (Dottin) és ben incert, o més ben dit considero poc probable l'origen cèltic d'aquest mot, que sembla haver-se d'identificar amb el fr. *verge* i oc. *verga* de ll. VIRGA, el qual des de 'vara' ha pres molts sentits derivats, entre ells ja ben antic 'barreta de metall' (més freqüent encara en aquesta acc. i en docs. de la mateixa zona, *PSW* (5)), des d'on es degué passar a 'vareta torta en cercol'. D'altra banda també és

cert que coincideix notablement amb el sentit d'aquell *verga* i amb la forma del nostre *vira* un *biro* «anneaux de la faux», *ALGc.* II, 337, val a dir que isolat a la punta del Medoc (St. Vivien). Sembla haver-hi algun encreuament local entre els dos mots.

Virabarquí, V. *filaberquí* *Viradam*, V. *virar* *Viradenc*, V. *vira* *Virador*, V. *virar* *Viraga* (Urgell 'herba semblant a la cogula' *D'Ag.*), a afegir al ribag. ¹⁰ *biraga* *EMBRIAC* III, 283a23

VIRAR, probablement del celto-llatí **VIRARE*, cf. ky. *gyuro* 'desviar-se, decantar-se', 'encorbar-se', bretó *goara* 'encorbar'; en català no és mot arrelat d'antic, sinó degut a la influència de l'occità i el francès. □ ¹ *doc.*: ross., fi S. XIII i XIV; però en general és mot només poètic en aquests segles.

«As tu maraveles del seu ornament, qui's *vira* així con a vent?», *VidesR*, 251v1, traduint «miraris ornamenta pretiosa, quae velut pulvis ante faciem venti erunt» 790.15. «Fugints d'esta 'nconrada - no y hajats pus a *virar*' 'no us hi tornéssiu pas' en un petit poema trobat en ms. de fi del S. XIV en el Ross. (p. p. P. Vidal, *RLR* XXXII, 348). Fora del Ross., i del lèxic poètic, en data no recent, només se'n troba algun cas escadusser en altres valls pirinenques: *virar* 'tombar', 'girar' (en unes afrontacions de la Vall d'Assua, en el capbreu ms. de 1645, f° 5, que lleigeixo en el ms. conservat a Rialb, 1959). Fins en aquestes zones el mot en català estava molt poc arrelat i ha acabat per desaparèixer totalment del llenguatge general.

En l'E. Mj. apareix, però només en poesia, i aquí tampoc sovint, i amb evidents senyals de consciència, per part dels autors, d'usar terme poc castís, provençalat: «--- poràs lo ver dir, / ab que no vullés consentir, / e 'n negun mòu contrariar; / ans los faças tots acordar / en ço que volràs concluir / de Déu ---, e si vols mays montiplicar / raysons, fay los cercles *virar* / e consint als significats», Lluïl (que en prosa no l'usà mai), *Aplicació de l'Art General (De Theologia*, IV, v. 16, Ross., p. 389). «Sos ulls no *virave* ---» en la Faula arturiana de Guillem Torroella, S. XIV (*D'Ag.*). Segurament amb consciència de provençalisme el mot és registrat en els *Dicc.* de Rims de JMarc i L. d'Aversó (en la forma indicada a *VIRA*). És notable que dels 19 exs. de *virar*, -*rat*, -*rador* que M. Colom aplega en Lluïl, disset són en els *Rims* (i els altres dos en el tardà i semi-poètic *Li. de Contemplació*: una raó més a favor dels qui creuen que gran part de la versió catalana d'aquesta obra immensa fou escrita per deixebles pòstums imitant i de vegades exagerant certs trets del llenguatge del mestre).

Modernament *virar* s'ha afermat, però amb limitació estricta —no ens caldrà ponderar-ho— a l'ús nàutic i motorístic; i així mateix, ni amb aquest caràcter el va registrar cap *dicc.* fins a Lab. (1840): «nàut.: canviar de rumbo, donar diversos bordos; fer voltar lo cabrestant ab les barres, perquè enrotllant progressivament lo *virador*, tire aquest del cap a què està subjecte ---; variar la posició d'una pessa de construcció